

POSEBNE ISTRAŽNE RADNJE: ZAKONITO PRESRETANJE (zakonska regulativa)

Milorad Barašin*
Ćazim Hasanspahić*

I. Pojam posebnih istražnih radnji

Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine u Glavi VII reguliše radnje dokazivanja (članovi od 51 do do 116). Tim odredbama propisan je niz radnji i postupaka u cilju prikupljanja dokaza u krivičnom postupku. Ove radnje usuđujemo se slobodnim rječnikom nazvati standardne radnje odnosno standardni način prikupljanja dokaza.

Međutim, sa aspekta današnje teme značajno je da ZKP BiH u svojoj Glavi IX (članovima od 116 do 122) pripisuje Posebne istražne radnje i izdvaja ih iz prethodne grupe radnji dokazivanja u krivičnom postupku. Takođe i odgovarajuće odredbe entitetskih ZKP-ova i ZKP Brčko Distrikta BiH propisuju ove radnje. Iz same sistematike odredaba ZKP BiH jasno se može zaključiti da je ova grupa posebnih istražnih radnji izdvojena u odnosu na ostale radnje dokazivanja. Pored toga ove radnje su uspostavljene novim krivičnim zakonodavstvom sa precizno formulisanim kriterijumima za određivanje istih. Prevažodno ove radnje su usmjerene na borbu protiv organiziranog kriminala i posljedica su težnji države i organa javne vlasti, a među prvima organa gonjenja da se poveća efikasnost u postupku otkrivanja organiziranog kriminala i procesuiranje odgovornih lica.

Želio bih napomenuti da autori Komentara ZKP BiH navode četiri razloga za uvođenje posebnih istražnih radnji, a ti razlozi bi se u suštini mogli navesti na sljedeći način:

◆ Милорад Барашин, в.д. главни тужилац Тужилаштва БиХ

◆ Ђазим Хасанспахић, стручни савјетник Тужилаштва БиХ

- ukoliko država želi osnažiti borbu protiv društvenog zla kakav je organizirani kriminal, mora na normativnom planu predvidjeti i urediti posebne istražne radnje koje bi koristile u strategiji borbe protiv ovog društvenog zla;

- država „posmatrana u svojom pravnoj misiji tj. zaštititi pojedinca od drugog pojedinca“ je dužna i ima pozitivnu obavezu temeljem međunarodnih dokumenata boriti se protiv rastućeg organiziranog kriminaliteta koji ugrožava ne samo sigurnost građana već i cijelo demokratsko uređenje, odnosno samu državu i njen sistem;

- na uvođenje ovih posebnih istražnih radnji države obavezuju i pojedini međunarodni dokumenti kao što su: Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju prihoda stečenih krivičnim djelom, Krivičnopravna konvencija o korupciji, Konvencija o Europolu, Konvencija UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta i dr.

- specifičnosti savremenog organiziranog kriminaliteta zahtijevaju uvođenje posebnih mjera u otkrivanju i procesuiranju takvih krivičnih djela.¹

Takođe je bitno navesti da izdvajanje ovih radnji u posebnu grupu zahtijevaju i načela legaliteta – preduzimanje samo onih radnji predviđenih zakonom i vršenje istih u zakonom propisanom postupku, te načelo pravne sigurnosti i zaštite i poštivanja ljudskih prava pojedinaca jer se preduzimanjem ovih radnji na „prikriveni“ način vrši zadiranje u privatnu sferu pojedinca, što upućuje na zaključak da preduzimanje ovih radnji mora imati uporište u zakonu i slijediti legitiman cilj.

Prije stupanja na snagu ZKP BiH ova problematika je bila regulisana određenim podzakonskim aktima kao što je „Obavezna instrukcija o korištenju određenih sredstava i metoda u operativnom radu Službe javne bezbjednosti.“²

Regulisanje ovako kompleksne materije na ovakav način omogućavalo je kršenja ljudskih prava pojedinaca iz dokumenta koje je država dužna da poštuje i ima obavezu primjene.

Iz naprijed izloženog može se zaključiti da su Posebne istražne radnje institut novog krivičnog zakonodavstva, te da imaju relativno kratku primjenu i da su izraz težnji i obaveza države da se na najbolji mogući način uključi u borbu protiv organiziranog kriminala propisujući svojim zakonodavstvom:

- vrste posebnih istražnih radnji;
- krivična djela za koja mogu biti propisane posebne istražne radnje;
- način određivanja posebnih istražnih radnji;
- svrhu posebnih istražnih radnji.

¹ Vidjeti više grupa autora „Komentar ZKP BiH“, str. 349 – 350.

² Preuzeto od Daniela Milovanović sudija Okružnog suda Banja Luka iz članka „Primjena posebnih istražnih radnji kod krivičnih djela iz oblasti organiziranog kriminala“ Pravo i Pravda, broj I, godina 2008.

II. Vrste posebnih istražnih radnji

Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine i to odredbom člana 116 predviđeno je da se za određena krivična djela mogu odrediti sljedeće posebne istražne radnje:

1. nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija,
2. pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka,
3. nadzor i tehničko snimanje prostorija,
4. tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta,
5. prikriveni istražitelj i informator,
6. simulirani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine
7. nadzirani prijevoz i isporuka predmeta krivičnog djela.

Uvidom u propisane posebne istražne radnje može se zaključiti da je zakonito presretanje u formulaciji ZKP BiH određeno kao nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija.

Potrebno je naglasiti da se nadzorom i tehničkom snimanjem telekomunikacija ograničava pravo čovjeka na privatnost kroz nepovredivost „telekomunikacijskog komuniciranja“. Ova prikrivena istražna radnja podrazumijeva tajni nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora, zatim nadzor nad upotrebom drugih sredstava za komuniciranje na daljinu, ka i snimanje razgovora koji se vode pomenutim predmetima. ZKP nije ograničio ovu prikrivenu radnju s obzirom na sredstva, pa se ova posebna istražna radnja odnosi na sva tehnička sredstva (stacionarna, mobilna, tonska, slikovna) komuniciranja na daljinu koja se koriste preko preduzeća za održavanje telekomunikacijskih usluga. Prema stanovištu autora komentara ZKP BiH ova istražna radnja se odnosi i na elektronsku poštu koja se odvija putem e-maila.

Prema propisima koji regulišu oblast telekomunikacija /Zakon o telekomunikacijama/, telekomunikacijske usluge se određuju kao usluge koje se obično pružaju uz naknadu, a koje se sastoje u cjelini ili djelimično u prenošenju signala na telekomunikacijskim mrežama, uključujući ali se ne ograničavajući na fiksnu i mobilnu mrežu kao i mrežu za prenos podataka. S obzirom na definiciju telekomunikacijskih usluga može se opravdati korištenje posebne istražne radnje nadzora i tehničkog snimanja telekomunikacija i na druga sredstva a ne samo na fiksnu i na mobilnu telekomunikacijsku mrežu.

Posebno je potrebno napomenuti da je potrebno razlikovati prikriveno presretanje za potrebe krivičnog postupka od sličnih mjera koje se primjenjuju radi zaštite državnih interesa i sigurnosti. Ove slične mjere su regulisane primjera radi Zakonom o obavještajno-sigurnosnoj službi (mjere elektronskog posmatranja, koje predstavljaju tajno ili skriveno posmatranje elektronskim uređajima za slikovno ili zvučno snimanje, tj. uređajima za prisluškivanje i dr.

Pošto ostale posebne istražne radnje nisu tema današnjeg razgovora nije potrebno da dajem kraći prikaz istih.

III. Krivična djela za koja mogu biti propisane posebne istražne radnje i osobe protiv kojih se mogu odrediti

Zakon o krivičnom postupku taksativno propisuje za koja krivična djela se mogu propisati posebne istražne radnje a to su:

- krivična djela protiv integriteta Bosne i Hercegovine;
- krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom;
- terorizma;
- krivična djela za koja se prema zakonu može izreći kazna zatvora najmanje tri godine ili teža kazna;

Osjetljivost i složenost primjene posebnih istražnih radnji zakonodavac je podvukao taksativno propisujući krivična djela za koja se mogu odrediti ove radnje. Posmatrajući ova krivična djela jasno se može vidjeti da su ove radnje predviđene samo za najteže oblike krivičnih djela. Naprijed je naglašeno da primjena posebnih istražnih radnji u najvećoj mjeri ograničava osnovna prava čovjeka, te u cilju ispunjavanja legitimnog cilja ova primjena mora biti predviđena srazmjerno težini učinjenog krivičnog djela, što je bila intencija i zakonodavca kada je propisao krivična djela u članu 117 ZKP BiH za koja je predvidio primjenu posebnih istražnih radnji.

Primjena posebnih istražnih radnji ne može se proširiti na druga krivična djela osim pobrojanih krivičnih djela iz člana 117 ZKP BiH, te stoga ukoliko se otkriju podaci ili pribave dokazi koji upućuju na neko drugo krivično djelo isti se ne mogu koristiti za potrebe krivičnog postupka. Ovakav stav zakonodavac je izričito propisao odredbom člana 120 ZKP BiH.

Posebne istražne radnje mogu se odrediti protiv osobe za koju postoje osnovi sumnje da je sama ili sa drugim učestvovala ili učestvuje u učinjenju naprijed navedenih krivičnih djela i to ako se na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano s nesrazmjernim teškoćama.

Takođe, posebne istražne radnje se mogu odrediti i prema osobi za koju postoje osnovi sumnje da učinitelju, odnosno od učinitelja naprijed navedenog krivičnog djela prenosi informacije u vezi s krivičnim djelom, odnosno da učinitelj koristi njeno sredstvo telekomunikacije.

Zakonodavac je pristupajući oprezno institutu posebnih istražnih radnji i postupajući u skladu sa pomenutim načelom legitimnog cilja (srazmjernosti) odredio vrlo uzak krug osoba protiv kojih se ove radnje mogu preduzimati, a zatim je ograničio i situaciju u kojoj se ove radnje mogu odrediti tj. u slučaju kada se na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano s nesrazmjernim teškoćama.

IV. Način određivanja posebnih istražnih radnji

Posebne istražne radnje određuje naredbom Sudija za prethodni postupak na obrazloženi prijedlog tužitelja. Tužitelj u svom prijedlogu je dužan navesti sljedeće: podatke o osobi protiv koje se radnja poduzima, osnove sumnje da je ta osoba izvršila krivično djelo za koje se može odrediti posebna istražna radnja, razloge za preduzimanje posebnih istražnih radnji i ostale bitne okolnosti koje zahtijevaju preduzimanje radnji, navođenje radnje koja se zahtijeva i način njenog izvođenja kao i obim i trajanje radnje. Sve ove podatke mora sadržavati i Naredba sudije za prethodni postupak.

U izuzetnim situacijama kada je potrebno hitno djelovanje i kada postoji opasnost od odlaganja ili bi se mogla ugroziti istraga, posebne istražne radnje mogu se provoditi i na osnovu usmene naredbe sudije za prethodni postupak, s tim da se pismena naredba mora pribaviti u roku od 24 sata.

Posebne istražne radnje i to: nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija, pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka, nadzor i tehničko snimanje prostorija, tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta, nadzirani prijevoz i isporuka predmeta krivičnog djela mogu trajati najduže do mjesec dana, a iz posebno važnih razloga mogu se na obrazloženi prijedlog tužitelja produžiti za još mjesec dana, s tim da nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija, pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjenje podataka, te nadzor i tehničko snimanje prostorija, mogu trajati ukupno šest mjeseci dok tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta, nadzirani prijevoz i isporuka predmeta krivičnog djela mogu trajati ukupno tri mjeseca. Posebna istražna radnja simulirani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine se može odnositi samo na jednokratni akt a zahtjev za svaku narednu radnju protiv iste osobe mora sadržavati razloge koji opravdavaju njenu primjenu.

Naredba sudije za prethodni postupak kao i prijedlog tužitelja čuvaju se u posebnom omotu, i postoji obaveza sudije i tužitelja da spriječe da neovlaštene osobe saznaju identitet osoba koje su učestvovalе u vršenju posebnih istražnih radnji.

Sudija za prethodni postupak mora pismenom naredbom, bez odlaganja, obustaviti izvršenje preduzetih radnji ako su prestali razlozi za njihovo provođenje.

Policijski organi nakon izvršenja posebnih istražnih radnji moraju sve informacije, podatke i predmete dobijene preduzetim radnjama predati tužitelju koji je dužan dostaviti sudiji za prethodni postupak pismeni izvještaj o preduzetim radnjama. Ukoliko tužitelj odustane od gonjenja odnosno ako informacije i podatke pribavljene posebnim istražnim radnjama nisu potrebni za krivični postupak, uništiće se pod nadzorom sudije za prethodni postupak.

Sudija za prethodni postupak je dužan bez odlaganja obavijestiti osobu protiv koje je radnja bila preduzeta, koja može od suda tražiti ispitivanje zakonitosti naredbe i načina na koji je provedena mjera.

Naprijed izneseno predstavlja stroga proceduralna pravila da bi bilo obezbijedeno postizanje legitimnog cilja u vršenju ovih radnji.

V

Sve naprijed izloženo može nas uputiti na dva zaključka i to, kao prvo, da je primjena ovih radnji neophodna radi otkrivanja i procesuiranja učinilaca krivičnih djela organiziranog kriminala i da je od velike pomoći tužiteljima i agencijama za sprovođenje zakona te da treba razmisliti o proširenju primjene ovih radnji kao i unošenju novih u zakon, a drugo da primjena ovih mjera predstavlja najizraženije uplitanje u prava pojedinca i da se treba preduzimati sa velikim oprezom svih koji učestvuju u primjeni ovih radnji te da treba da iznađe srazmjernost i služi legitimnom cilju.